

Tomi Nokelainen
**Lähdeviittauskäytännön periaatteet tieteellisessä
kirjoittamisessa**

Tampereen teknillinen yliopisto. Teknis-taloudellinen tiedekunta.
Opetusmoniste 4
Tampere University of Technology. Faculty of Business and Technology Management.
Lecture Notes 4

Tomi Nokelainen

Lähdeviittauskäytännön periaatteet tieteellisessä kirjoittamisessa

ISBN 978-952-15-2641-1 (painettu)
ISBN 978-952-15-2642-8 (PDF)
ISSN 1797-7886

ALKUSANAT

Tämän ohjeen tarkoituksena on esitellä tieteellisessä kirjoittamisessa yleisesti hyväksytyt ja käytetyt lähdeviittauskäytännön periaatteet pääpiirteittäin.

Tämä ohje on laadittu noudatettavaksi eritoten Tampereen teknillisen yliopiston teknis-taloudellisessa tiedekunnassa tehtävissä harjoitus- ja opinnäytetöissä. Tästä huolimatta esitellyt lähdeviittauskäytännön periaatteet sopivat mihin tahansa muuhunkin akateemisessa yhteisössä tehtävään tieteellisuonteiseen kirjoitustyöhön.

Tarkoituksena on esitellä lähdeviittauskäytännön periaatteelliset lähtökohdat, eikä niinkään yksityiskohtaisia teknisiä merkintätapamenettelyitä, vaikka ohjeessa käytetäänkin erästä suhteellisen vakiintunutta merkintätapaa.

Näin ollen ensisijaisena tarkoituksena on, että ohjeeseen perehtymällä saa käsityksen siitä, mistä tieteellisessä kirjoittamisessa käytettävässä lähdeviittauskäytännössä on kyse, miksi sitä käytetään ja mihin näkökohtiin huomiota kiinnittämällä tätä käytäntöä pystyy noudattamaan. Täten lähdeviittausten tekniset merkintätavat ovat tämän ohjeen kannalta toissijainen – vaikkakin huomionarvoinen ja esimerkiksi opinnäytetöissä melko tarkoin ohjeistettu – näkökohta. Niin ikään vaikka ohjeen loppupuolella luodaankin lyhykäinen katsaus siihen, miten lähdeviittauksia voi pyrkiä nivomaan luontevasti omaan tekstiin ja sen sisältämään argumentaatioon, on tämäkin näkökohta lähdeviittauskäytännön periaatteiden kannalta toisarvoinen näkökohta – vaikka onkin eritoten opinnäytetöissä seikka, johon arvostelussa saatetaan hyvinkin kiinnittää huomiota.

On toki niin, että lähdeviittauskäytännön periaatteisiin – ja jopa sen tarpeellisuuteen ylipäättään – suhtaudutaan eri tavoin eri kulttuureissa (Sowden 2005) ja tietystä kulttuurissa eri aikakausina (Pennycook 1996), mutta tämän ohjeen tarkoituksena on esitellä ne periaatteet, joita tällä hetkellä edellytetään noudatettavan akateemisessa yhteisössä tehtävässä tieteellisuonteisessa kirjoitustyössä siinä kulttuuripiirissä, johon Suomi kuuluu.

Tämän ohjeen tarkoituksena on siis esitellä ne lähdeviittauskäytännön yleiset periaatteet, joita noudattamalla on mahdollista toimia siten, että lähteiden kanssa työskentely täyttää tieteellisen yhteisön tieteellisuonteiselle kirjoittamiselle asettamat odotukset.

Ohje sisältää useita havainnollistavia esimerkkejä lähdeviittaustilanteista tekstikatkelmin esitettynä. Kaikki tekstikatkelmat ovat tätä ohjetta vaaten laadittuja ja näin ollen niiden kommentaareissa mainitut (kokonaiset) työt ovat kuvitteellisia.

Tämä ohje on laadittu samansisältöisenä myös englanniksi (*Principles of citing and referencing in scientific writing*).

Tampereella 1.9.2011

Tomi Nokelainen

LÄHTEET TIETEELISESSÄ TYÖSKENTELYSÄ JA KIRJOITAMISESSA: YLEISKATSAUS

Eräs käsitys tieteellisestä kirjoittamisesta on se, että tieteellinen kirjoittaminen on tieteellisen tutkimustyön ja eritoten sen tuottamien tulosten raportointia (ks. esim. Matthews ja Matthews 2008, s. 1). Tieteelliselle tutkimustyölle puolestaan on tunnusomaista ns. tieteellisen menetelmän (engl. 'scientific method') noudattaminen (ks. esim. Gauch 2003).

Tieteellinen tieto (ts. tieteellisen tutkimustyön tuottama tieto) on luonteeltaan kumulatiivista eli karttuvaa (ks. esim. Wojciechowski 2001, ss. 110-111). Uusi tieteellinen tieto siis täydentää sitä, mitä tutkimuksen aihepiiristä on aikaisemman tutkimuksen myötä saatu selville.

Tieteellisen tiedon karttuvuudesta(kin) johtuen lähteet ovat tärkeä ja olennainen osa tieteellistä työskentelyä ja kirjoittamista. Lähdemateriaalin perusteella on mahdollista – ja useimpien tutkimusten tapauksessa välttämätöntäkin – perehtyä tutkimuksen suorittamishetkellä olemassa olevaan tietoon tutkimuksen aihepiiristä. Tällöin tarkoituksena on kartoittaa aihepiiriin aikaisemmat tutkimustulokset eli vallitseva tiedon taso ja näin ollen saada selville, mitä toistaiseksi ei ole tutkittu sekä selvittää, mitä aikaisempaa tietoa on mahdollista muutoin hyödyntää omassa tutkimuksessa.

Lähteet tarjoavat useimmissa tapauksissa arvokasta materiaalia myös varsinaiseen tutkimustyöhön. Lähteissä raportoitujen aikaisempien tutkimustulosten perusteella on esimerkiksi mahdollista kehittää hypoteeseja¹ omassa tutkimustyössä testattavaksi (mikäli oma tutkimustyö on mahdollista ja perusteltua jäsentää tähän muotoon). Käsitteellisessä tutkimuksessa on puolestaan mahdollista yhdistää aikaisempia käsitteellisiä malleja yhdeksi kattavammaksi käsitteelliseksi malliksi. Lisäksi melkein pä minkä tahansa tutkimuksen tapauksessa omalle argumentaatiolle on mahdollista ja hyödyllistä hakea tukea aikaisemmasta kirjallisuudesta.

Eräs tieteellisen menetelmän ominaispiirre on tavoite tutkimusten toistettavuudesta (ks. esim. Sarkar ja Pfeifer 2006, s. 270). Toistettavuudella tarkoitetaan sitä, että jokin toinen tutkija pystyy halutessaan suorittamaan tutkimuksen uudelleen tarkistaakseen, saako hän samalla menetelmällä ja aineistolla samat tutkimustulokset. Vaikka ns. ihmistieteiden – joihin liiketaloustiede eli kauppatiede kuuluu – tapauksessa toistettavuus ei useimmiten toteudukaan täydellisesti, on tässäkin tapauksessa tavoitteena raportoida tehty tutkimus niin seikkaperäisesti, että toistettavuus olisi mahdollisimman hyvä. Koska lähdemateriaalin hyödyntäminen on oleellinen osa lähes jokaista tutkimusta, on tämäkin osuus tutkimuksesta raportoitava toistettavuuden periaatteen näkökulmasta riittävän seikkaperäisesti.

On toki niin, että harjoitustöiden sekä kandidaatin ja diplomi-insinöörin opinnäytetöidenkin tapauksessa pääpaino työn tavoitteissa ja arvioinnissa ei ole tieteellisessä uutuusarvossa. Vaikka tieteellisen tiedon karttumisen näkökohta näin ollen soveltuukin näihin töihin rajallisesti, on näissäkin tapauksissa lähes poikkeuksetta tarpeellista tukeutua

¹ Hypoteesi tarkoittaa tässä yhteydessä perusteltua olettamusta, jonka todenperäisyyttä tutkimuksessa testataan.

lähdemateriaaliin esimerkiksi hyödynnettäessä olemassa olevia viitekehyksiä, käytettäessä oman työn ulkopuolista dataa ja/tai haettaessa tukea omille väittämille. Lisäksi nämä työt ovat akateemisessa yhteisössä tehtyjä kirjallisia töitä. Näin ollen lähdemateriaalin kanssa työskentelyn ja sen dokumentoinnin yleiset periaatteet ovat tärkeitä myös harjoitus- ja opinnäytetöiden tapauksessa.

MITÄ VIITTAAMINEN ON?

Viittaaminen on varsin yleinen käytäntö asiatekstissä. Tieteellisessä tekstissä viittaamista edellytetään käytettäväksi lähes poikkeuksetta. Viittaaminen tarkoittaa menettelyä, jossa tuotetussa tekstissä tuodaan selvästi esiin, mikä tekstissä mainittu informaatio on peräisin työn² ulkopuolisesta tietolähteestä. Viittauksella siis annetaan kunnia (ja pääasiallinen vastuu) sille tai niille, joka tai jotka ovat työssä hyödynnetyn tiedon alun perin tuottaneet.

Tällaisia tietolähteitä ovat kaikki mahdolliset lähteet joista työn laatija tosiasiallisesti on hakenut tietoa, kuten esimerkiksi

- Kirjat ja muut vastaavat teokset (kuten esim. tutkimusraportit)
- Lehdet (ja tieteellisen työskentelyn tapauksessa useimmiten niiden sisältämät yksittäiset artikkelit)
- Internet –sivut ml. niiden sisältämä ei-tekstuaalinen materiaali (esim. kuvat ja taulukot)
- Tekninen dokumentaatio
- Standardit
- Patentit
- Haastattelut
- Kirjeenvaihto
- Opintomateriaali
- Esitelmät, puheet ja muut esiintymiset
- Televisio- ja radio-ohjelmat
- Organisaation sisäiset dokumentit (esim. pöytäkirjat ja muistiot)

Useiden lähdetyyppien tapauksessa lähdemateriaali voi olla erilaisissa esiintymismuodoissa. Esimerkiksi kirjat, lehdet ja opintomateriaalit saattavat olla sekä painetussa että sähköisessä muodossa tai vain jommassakummassa. Vastaavasti kirjeenvaihto saattaa olla käyty esimerkiksi paperisin kirjein, sähköpostitse tai tekstiviestitse. Lähteen esiintymismuoto ei vaikuta lähdeviittauksen tarpeellisuuteen – kaikki työn ulkopuolisesta lähteestä haettu tieto edellyttää lähdeviittausta.

Niin ikään useat lähdetyyppit voivat käsittää useille erilaisille kohdeyleisöille tarkoitettua informaatiota. Esimerkiksi lehdet voivat harjoitus- ja opinnäytetöidenkin lähdemateriaalin tapauksessa käsittää mm. suurelle yleisölle tarkoitettuja lehtiä (mm. *Helsingin Sanomat* ja *The New York Times*), tietyille ammatti- tai muulle ryhmälle tarkoitettuja yleistajuisia lehtiä (mm. *Kauppalehti* ja *Financial Times*), tiedeyhteisölle tarkoitettuja tieteellisiä yleislehtiä

² Ml. varsinaisen kirjallisen raportin edellyttämä mutta varsinaisessa tekstissä dokumentoimaton työskentely kuten esim. haastatteluaineiston litterointi l. aukikirjoittaminen

(mm. *Tieteessä tapahtuu* ja *Science*) sekä tietyille tutkijayhteisölle tarkoitettuja tieteellisiä lehtiä (mm. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja* ja *Academy of Management Journal*). Tämäkään lähteen ominaisuus – kuten mikään muukaan – ei poista lähdeviittauksen tarvetta tai muuta sitä muutenkaan.

Varsinainen viittausmenettely käsittää kaksi pääkohtaa: 1. tekstissä³ esiintyvät lähdeviitteet ja 2. työn lähdeluettelon, jossa kaikkien tekstissä viitattujen lähteiden (ja vain niiden) yksilöivät tiedot (l. bibliografiset tiedot) on tuotu riittävällä yksityiskohtaisuudella esiin.

Esimerkki 1

Eräs tapa tarkastella teknologisen kehityksen kulkua on ns. syklinen malli, jossa kunkin teknologiasukupolven elinkaari käsittää neljä vaihetta omine ominaispiirteineen (Anderson ja Tushman 1990).

Esimerkin tekstikatkelmassa on kyseessä tekstissä esiintyvä lähdeviite, jossa työn laatija viittaa Andersonin ja Tushmanin (1990) artikkeliin, jossa he ovat esitelleet teknologisen kehityksen syklisen mallin.

Esimerkki 2

Anderson, P. & Tushman, M. L. 1990. Technological discontinuities and dominant designs: A cyclical model of technological change. Administrative Science Quarterly. Vol. 35(4), ss. 604-633.

Esimerkin tekstikatkelma on ote esimerkki 1:n tekstikatkelman sisältämän työn lähdeluettelosta, jossa on esitetty esimerkki 1:ssä esiintyneen lähdeviitteen tarkoittaman lähteen yksilöivät tiedot erästä merkintätapaa noudattaen.

Kyseinen lähde on tieteellisessä lehdessä (*Administrative Science Quarterly*) julkaistu artikkeli, joka on ilmestynyt vuonna 1990, lehden 35. vuosikerran neljännessä numerossa sivuilla 604-633. Lähteen yksilöivät tiedot ovat näin ollen riittävän monipuoliset ja tarkat, jotta työn lukija halutessaan pystyy hankkimaan lähteen haltuunsa.

Tekstissä esiintyvien viitteiden ja työn lähdeluettelon tulee käsittää vain ne lähteet, joihin työn laatija on perehtynyt, joita hän on työtä laatiessaan käyttänyt hyväkseen ja joita hän tekstissään hyödyntää. Toisin sanoen ei ole hyväksyttävää kasvattaa työn lähdeluetteloa sellaisilla lähteillä, joihin työn laatija ei ole perehtynyt ja joita hän ei työtä laatiessaan ole tosiasiallisesti hyödyntänyt.

Tekstissä esiintyvien lähdeviitteiden merkintätavan tulee olla sellainen, että lähdeviitteen perusteella on mahdollista yksilöidä työn lähdeluettelossa yksikäsitteisesti se lähde, jota tekstin viite tarkoittaa.

³Tässä yhteydessä ”teksti” käsittää kaiken työn sisällön kuten esimerkiksi myös kuvat, taulukot ja niiden otsikkotekstit.

Tekstissä esiintyvien lähdeviitteiden merkintätapoja on useita. Käytetyllä tekstissä esiintyvien lähdeviitteiden merkintätavalla eri ole lähdeviittauksen periaatteiden toteutumisen kannalta väliä, kunhan sitä on käytetty yhdenmukaisesti läpi työn. Lisäksi merkintätavan on oltava yhteensopiva työn lähdeluettelon kanssa siten, että kukin tekstissä esiintyvä lähdeviite yksilöi lähdeluettelossa tarkoitetun lähteen yksikäsitteisesti.

On kuitenkin huomattava, että joidenkin töiden tapauksessa – kuten esimerkiksi opinnäytetöissä – saattaa olla yksityiskohtaisempia ohjeita hyväksyttävästä lähdeviitteiden merkintätavasta. Esimerkkejä tekstissä esiintyvien lähdeviitteiden eräistä merkintätavoista löytyy TTY:n yleisestä opinnäytteen kirjoitusohjeesta (Tampereen teknillinen yliopisto 2006/2010, ss. 19-22) sekä teknis-taloudellisen tiedekunnan opinnäytetöiden kirjoitusohjeesta (Seppänen, Pajarre ja Hannula 2006, ss. 21-22 ja liite 5).

Vastaavasti lähdeluettelossa annettujen lähdekohtaisten tietojen on oltava siinä määrin yksityiskohtaisia, että niiden perustella lukijan on mahdollista tunnistaa mainittu lähde yksikäsitteisesti ja halutessaan etsiä se haltuunsa.

Myös lähdeluettelon merkintätapoja on useita, eikä tässäkään tapauksessa käytetyllä merkintätavalla ole lähdeviittauksen periaatteiden toteutumisen kannalta väliä, kunhan edellä mainitut kriteerit täyttyvät, merkintätapaa on käytetty yhdenmukaisesti ja se on yhteensopiva tekstissä käytetyn viitteiden merkintätapojen kanssa. Joidenkin töiden tapauksessa saattaa kuitenkin olla myös lähdeluettelon täsmällisen merkintätavan suhteen tarkempia ohjeita. Esimerkkejä lähdeluettelon eräistä merkintätavoista löytyy TTY:n yleisestä opinnäytteen kirjoitusohjeesta (Tampereen teknillinen yliopisto 2006/2010, ss. 22-28) sekä teknis-taloudellisen tiedekunnan opinnäytetöiden kirjoitusohjeesta (Seppänen, Pajarre ja Hannula 2006, s. 23 ja liite 5).

Eräs mahdollinen – ja yleisesti käytetty – viittausten merkintätapa on ns. nimi-vuosijärjestelmä (Seppänen, Pajarre ja Hannula 2006, s. 21), joka tunnetaan myös Harvardin viittausjärjestelmänä (engl. 'Harvard System of Refrencing'). Seppänen, Pajarre ja Hannula (2006) ovat esitelleet järjestelmän pääpiirteet (ss. 21-23 ja liite 5), eikä niitä siksi kerrata tässä. Tämän järjestelmän käytön tueksi on myös hyödyllisiä verkko-oppaita, kuten esimerkiksi Anglia Ruskin Universityn julkaisema (Anglia Ruskin University 2011).

Kuten mainittua, erilaisia tekstiviitteiden ja lähdeluettelon merkintätapoja on useita ja niiden suhteen on myös tieteenalakohtaisia käytäntöeroja. Esimerkiksi teknisissä tieteissä on yleisesti käytössä ns. numerojärjestelmä (ks. esim. Tampereen teknillinen yliopisto 2006/2010, ss. 18-28). Lisäksi tietyn tieteenalan sisällä eri julkaisufoorumeilla – kuten esimerkiksi tieteellisillä lehdillä – on tyypillisesti jonkin verran toisistaan poikkeavat merkintätapakäytännöt (vrt. esim. Strategic Management Journal 2011; Academy of Management Journal 2008).

MIKSI VIITTAUS?

Viittaus osoittaa työn lukijalle, missä kohdin työtä sen laatija on tukeutunut mihinkin työn ulkopuoliseen tietolähteeseen. Näin työn lukija voi ensinnäkin halutessaan periaatteessa varmistaa itse – etsimällä työssä yksilöidyn lähteen haltuunsa – että työn laatija on käyttänyt sen tietoja oikein (vaikkapa tarkistaa lähteessä mainitut lukuarvot tai varmistaa, että työn laatija on ymmärtänyt lähteessä raportoidut tutkimustulokset oikein)⁴.

Toisekseen viitteiden perusteella työn lukijan on halutessaan mahdollista perehtyä työn aihepiiriin laajemmin, sillä lähdeluettelossa mainitut lähteet tarjoavat kirjallisuusluettelon, jonka työn laatija on katsonut perustelluksi käsittelemästään aihepiiristä. Näiden lähteiden mainitsemat lähteet puolestaan täydentävät em. kirjallisuusluetteloa jne.

Työn laatijan kannalta lähdeviittaus siirtää (ainakin pääosin) vastuun lähteestä haetun tiedon oikeellisuudesta tai esitetyn väitteen perustelluudesta lähteen laatijalle tai laatijoille.

Esimerkki 3

Vapaisiin markkinoihin perustuvaa talousjärjestelmää on pidetty yhtenä ihmiskunnan merkittävimmistä innovaatioista (Keeley 2007).

Esimerkissä kirjoittaja ei ensisijaisesti väitä itse, että vapaisiin markkinoihin perustuva talousjärjestelmä olisi yksi ihmiskunnan merkittävistä innovaatioista, vaan viittaa lähteeseen, jossa näin on väitetty. Pelkästään tämän tekstikatkelman perusteella työn laatija välittää kuitenkin vaikutelman, että hän on väitteen kanssa samaa mieltä. Joka tapauksessa viittaamalla lähteeseen työn laatijan ei ole välttämätöntä perustella väitettä laajalti, koska tämä perusteluvastuu siirtyy (pääosin) viitatun lähteen laatijalle.

Jos sen sijaan esimerkin tekstikatkelman kirjoittaja olisi jättänyt lähdeviitteen pois, tulisi hänen tarjota vakuuttavat perustelut sille, mikä oikeuttaa hänet väittämään, että vapaisiin markkinoihin perustuvaa talousjärjestelmää on pidetty yhtenä ihmiskunnan merkittävimmistä innovaatioista.

Lisäksi lähdeviittaukset voivat asemoida työn tiettyyn tieteelliseen keskusteluun, sillä keskeisistä lähdeviittauksista on usein mahdollista päätellä – esimerkiksi tiettyjen lehtien ja/tai kirjoittajien nimien esiintymisen perustella – mihin mahdollisesti laajankin keskustelun osa-alueeseen työn laatija aikoo esittää puheenvuoron. Tämä näkökohta tosin on harvoin merkityksellinen harjoitus- ja opinnäytetöissä.

⁴Virkkeessä mainittu ”periaatteessa” tarkoittaa sitä, että kaikilla työn lukijoilla ei välttämättä käytännössä ole välitöntä ja vapaata pääsyä kaikkiin niihin lähteisiin, joihin työn laatijalla on ollut pääsy. Esimerkiksi useisiin tieteellisiin lehtiin ei ole yliopiston ulkopuolelta vapaata ja maksutonta pääsyä. Lisäksi joihinkin lähteisiin, kuten esimerkiksi työn puitteissa kerättyyn haastatteluaineistoon tai työn laatijan haltuun luovutettuun luottamukselliseen tietyn organisaation sisäiseen dokumentaatioon ei muilla ole välttämättä pääsyä lainkaan. Tämä seikka ei kuitenkaan muuta viittauskäytäntöä tai sen tarpeellisuutta mitenkään.

Harjoitus- ja opinnäytetöiden tapauksessa sen sijaan lähdeluettelon perusteella usein arvioidaan työn laatijan perehtyneisyyttä työn aihepiiriin. Näin ollen mikäli työlle on eduksi, että siinä tukeudutaan monipuolisesti aihepiiriin kirjallisuuteen – kuten useimmiten on asiantila – on tämä osoitettavissa ja havaittavissa työn laatijan viittaustyöskentelyssä. Eräs osoitus lähteiden monipuolisesta käytöstä on viitata käsiteltävästä aiheesta erilaisia näkökulmia sisältäviin lähteisiin.

Esimerkki 4

Vaikka resurssipohjaisen näkemyksen (Wernerfelt 1984) soveltuvuudesta teoreettisena viitekehystenä yritysten menestyksekkyyden selittämiseen on käyty kriittistä ja kärkevää keskustelua argumentoiden sekä puolesta (esim. Barney 2001; Makadok 2001) että vastaan (esim. Priem ja Butler 2001; Priem 2001), on se yksi nykyisin yksi strategisen johtamisen tutkimuksen pääasiallisia viitekehäksiä (Hoopes, Madsen ja Walker 2003).

Esimerkissä kirjoittaja ei tyydy pelkästään toteamaan, että resurssipohjainen näkemys on yksi strategisen johtamisen tutkimuksen nykyisistä pääviitekehyksistä (Hoopes, Madsen ja Walker 2003), vaan osoittaa tuntevansa myös viitekehysten alkujuuret (Wernerfelt 1984) ja sen kiistanalaisen aseman tiedeyhteisössä (Barney 2001; Makadok 2001; Priem ja Butler 2001; Priem 2001).

Laaja ja monipuolinen lähdeluettelo ei kuitenkaan ole ansio sinällään, sillä työn laatijan tulee olla perehtynyt kaikkiin viittaamiinsa lähteisiin (vähintäänkin niiden työn kannalta olennaisimpiin argumentteihin, tuloksiin tai muuhun informaatioon) ja tosiasiallisesti hyödyntää niitä työssään.

MILLOIN VIITTAUS?

Viittauksen tarpeellisuudelle on kaksi pääsääntöä. Ensinnäkin viittausta edellytetään silloin, kun työssä esitetty väite, data, asiantila, johtopäätös tai muu vastaava asia ei ole työn laatijan omaa tuotantoa (kuten ovat esim. työn laatijan oma mielipide, johtopäätös tai tutkimustyön myötä esiin tullut havainto), vaan peräisin työn ulkopuolisesta lähteestä.

Esimerkki 5

Kyselyyn vastanneista henkilöistä 72% oli sitä mieltä, että kohdeyrityksen asiakaspalvelu oli erinomaista.

Olettaen, että työn puitteissa on tehty kysely, jolla työn kohdeyrityksen asiakaspalvelun tasoa (hyvyyttä, asiantuntevuutta ym.) on selvitetty, tekstikatkelma ei edellytä viitettä, sillä työn laatija raportoi oman tutkimustyönsä tuloksia eikä näin ollen viittaa mihinkään oman työnsä ulkopuoliseen tietolähteeseen.

Jos sen sijaan olisi niin, että työn laatija kertoisi tekstikatkelmassa kohdeyrityksen aiemmin (eli oman työnsä ulkopuolella) tekemän tai teettämän

asiakastytyväisyyskyselyn tuloksista, tekstikatkelma edellyttäisi viitettä siihen lähteeseen, mistä kyseinen tieto on peräisin.

Esimerkki 6

Asiakaspalvelun laatu on yrityksen kannalta tärkeä seikka, sillä sen on havaittu vaikuttavan asiakkaiden myöhempään käyttäytymiseen, kuten esimerkiksi asiakasuskollisuuteen (Zeithaml, Berry ja Parasuraman 1996).

Tekstikatkelma edellyttää lähdeviitettä olettaen, että työn laatija ei ole työssään itse tutkinut asiakaspalvelun laadun ja asiakkaiden myöhemmän käyttäytymisen välistä yhteyttä. Viittaamalla lähteeseen, jossa tätä yhteyttä on tutkittu ja perusteltu, työn laatija välttyy myös tarpeelta laajalti perustella tämän yhteyden olemassaoloa, sillä vastuu tästä siirtyy (pääosin) viitatus lähteen laatijoille.

Jos työn laatija olisi sen sijaan jättänyt lähdeviitteen pois ja ehkäpä vielä muuttanut tekstikatkelman sanamuodoksi "...sillä se vaikuttaa asiakkaiden myöhempään...", väite asiakaspalvelun laadun ja asiakkaiden myöhemmän käyttäytymisen yhteydestä olisi työn laatijan oma ja näin ollen edellyttäisi työn laatijalta vakuuttavia perusteluja.

Toisekseen viittausta edellytetään, jos on oletettavaa, että työssä mainittu asia ei ole kohdeyleisön yleisessä tiedossa tai jos mainittu asia on työn kohdeyleisön keskuudessa kiistanalainen tai jos on syytä olettaa, että työn kohdeyleisö saattaa muusta syystä kyseenalaistaa asian. Vastaavasti viittausta ei edellytetä, mikäli on oletettavaa, että asia on kohdeyleisön yleisessä tiedossa, eikä se ole kiistan- tai kyseenalainen.

Esimerkki 7

Verrattuna useisiin kehittyviin kansantalouksiin, Suomen varsin vähäinen korruptio tarjoaa liiketoiminnalle vakaat ja tasapuoliset toimintaedellytykset.

Mikäli työn oletettu pääasiallinen kohdeyleisö on suomalainen, ei väite edellytä perusteluja, sillä ei liene syytä epäillä, että tyyppilinen suomalainen työn lukija yllättyisi väitteestä, vakavasti epäilisi sitä tai olisi suoralta kädeltä sen kanssa eri mieltä jo siksikin, että vastaavia tutkimustuloksia ja kokemuksia Suomen vähäisestä korruptiosta kansainvälisessä katsannossa raportoidaan suomalaisessa valtamediassa suhteellisen usein.

Sen sijaan jos työn oletettu kohdeyleisö olisi kansainvälinen – eritoten Euroopan ulkopuolella – väite todennäköisesti edellyttäisi joko viitettä lähteeseen, jossa Suomen vähäinen korruptio on raportoitu tai vaihtoehtoisesti perusteita (otaksuttavasti työssä esitettävään dataan pohjautuen), jotka tekevät väitteestä oikeutetun.

Esimerkki 8

Vuonna 2010 Suomi oli Ruotsin kanssa jaetulla neljännellä sijalla maailman vähiten korruptoituneiden maiden joukossa (Transparency International 2011).

Esitetyn väitteen yksityiskohtaisuus ("...neljännellä sijalla...") oletettavasti edellyttää lähdeviitettä, sillä harvan työn kohdeyleisö tuntee näin täsmällisesti viimeaikaisten korruptiotutkimusten tuloksia. Lisäksi, vaikka kohdeyleisö tuntisikin näitä tuloksia, on otaksuttavasti tarpeen yksilöidä lähdeviittauksella, minkä nimenomaisen tutkimuksen tuloksia työn laatija tarkoittaa.

Jos työn laatija sen sijaan olisi tekstikatkelmassa jättänyt lähdeviitteen pois, esittäisi hän väitteen omissa nimissään ja näin ollen hänen pitäisi esittää lisätietoja väitteensä tueksi, joiden – myöhempien lähdeviitteiden puuttuessa – tulisi perustua hänen omaan tutkimustyöhönsä.

Sen arvioiminen, onko jokin asia oletetun kohdeyleisön yleisessä tiedossa ja hyväksymä, ei ole aina helppoa, joten yleisesti ottaen, mikäli lähdeviittauksen tarpeellisuus askarruttaa, kannattaa lähdeviitettä käyttää – ylimääräinen lähdeviite on huomattavasti vähäpätöisempi virhe (jos virhe lainkaan) kuin tarpeellisen lähdeviitteen puuttuminen.

LAINAUS LÄHDEVIITTAUKSEN ERITYISTAPAUKSENA

Lähteen lainaus eli siteeraaminen suoraan (tarkalleen) tai mukailen on mahdollista, mikäli työn laatija haluaa korostaa lähteen käyttämää tarkkaa ilmaisumuotoa tai muusta lähinnä tyyllillisestä syystä katsoo lainauksen edesauttavan työn luettavuutta, vakuuttavuutta ja/tai omaa argumentaatiotaan. Lainaus edellyttää aina lähdeviitettä, jossa lisäksi mainitaan, mistä kohdasta (esim. sivulta) lähteestä lainattu materiaali löytyy, mikäli lähteen tyyppi mahdollistaa tämän yksilöinnin⁵.

Tieteellisessä kirjoittamisessa tekstin lainaaminen lienee tyypillisintä, mutta lainaaminen on mahdollista myös muiden sisältötyyppien (kuten esimerkiksi kuvien ja taulukoiden) tapauksessakin. Seuraavassa käsitellään kahta tyypillisintä lainaustapausta, tekstin ja kuvan lainausta, mutta periaatteet ovat yleistettävissä kaikkiin muihinkin sisältötyyppeihin.

Mikäli suoraa lainausta käytetään, on se aina erotettava työn laatijan itse tuottamasta materiaalista selkeästi siten, ettei työn lukijalla ole mitään vaikeuksia erottaa lainausta työn muusta materiaalista. Tekstin tapauksessa siis lainatut tekstiosuudet on selvästi merkitsemällä erotettava työn laatijan omasta tekstistä. Yksittäisen virkkeen tai lyhyemmän tekstiosuuden tapauksessa tämä onnistuu esimerkiksi lainausmerkein.

⁵ Esimerkiksi www –sivuilla tämä yksilöinti ei useimmiten ole mahdollista.

Esimerkki 9

Perinteisen kansantaloustieteen tutkimuksen perusteita on viime aikoina kritisoitu voimakkaasti esimerkiksi peräänkuuluttamalla tiedeyhteisöä myöntämään, "ettei yhteiskuntatieteiden keisarillakaan aina ole vaatteita" (Kallioniemi 2009, s. 66).

Tekstikatkelmassa lainausmerkein merkitty tekstiosuus on siis Kallioniemen (2009, s. 66) tekstistä suoraan lainattu, otaksuttavasti sen omaperäisen ilmaisun takia.

Mikäli lainausmerkkejä ei olisi käytetty, työn laatijaa epäiltäisiin vakavasti plagioinnista⁶, sillä pelkkä lähdeviite antaisi olettaa Kallioniemen yleisesti ottaen todenneen perinteisen kansantaloustieteen perusteiden olevan kritiikin kohteena, mutta tekstikatkelman tekstin – ja näin ollen myös keisarin vaatteet mainitsevan ilmauksen – olevan työn laatijan omaa tuotantoa.

On toki mahdollista, että kaksi kirjoittajaa päätyy – etenkin hyvin lyhyissä, muutamien sanojen tekstiosuuksissa – käyttämään samaa yleiskielen ilmaisua, mutta mitä värikkäämmästä, epätavallisesta, omaperäisestä ja/tai pidemmästä tekstiosuudesta on kyse, sen epätodennäköisempää tämä on. Esimerkin tapauksessa epätodennäköisyyttä nostaa lisäksi se, että työn laatijan teksti ei olisi yhtenevää vain jonkin toisen dokumentin kanssa, vaan juuri sen dokumentin kanssa, johon hän on viitannut. Käytännössä on hyvin epätodennäköistä, että kahden samaa asiaa käsittelevän dokumentin laatijat ovat päätyneet täsmälleen tai lähes täsmälleen samanlaisiin virkkeisiin saati pidempiin tekstiosuuksiin.

Pidemmän tekstiosuuden tapauksessa lainauksen muusta tekstistä erottavana merkitsemistapana kyseeseen voi tulla muusta tekstistä erillinen sisennetty kappale.

Esimerkki 10

Perinteisen kansantaloustieteen tutkimuksen perusteita on viime aikoina kritisoitu voimakkaasti. Esimerkiksi Kallioniemi toteaa, että

On mielestäni perusteltua ajatella, että ne tutkimukset, jotka sotivat kansantaloustieteilijöiden alakulttuurin ideologisia taustaoletuksia vastaan, saavat vähemmän tilaa konferensseissa ja julkaisuissa. Menetelmäihannointi sekä vaatimus taloustieteellisen keskustelun rajaamisesta harvojen ja valittujen oikeudeksi ovat omiaan estämään meitä huomaamasta sitä, ettei yhteiskuntatieteiden keisarillakaan aina ole vaatteita. (2009, s. 66)

Toisaalta on myös kyseenalaistettu tämänkaltaisen kritiikin esittäjien taloustieteellistä asiantuntevuutta, kuten esimerkiksi Kannianen tekee:

Menetelmällisten vaatimusten vuoksi alan ulkopuoliset eivät juuri kykene lukemaan niitä. Suuri yleisö ja päivälehdet eivät koskaan kuule näistä

⁶ Plagiointi tarkoittaa lähteestä peräisin olevan materiaalin esittämistä työn laatijan omana tuotoksena.

ennusteista, koska ne ovat perustutkimusta. Niissä on kyse esimerkiksi tulo-odotusten ja reaalikoron vaikutuksista säästämisen ja investointikäyttäytymiseen, palkkatason ja verokiilan vaikutuksista työn tarjonta- ja kysyntäpäätöksiin, asuntojen hintojen vaikutuksista ihmisten muuttopäätöksiin, tulo-odotusten vaikutuksista ihmisten kouluttautumispäätöksiin, riskien vaikutuksista päätöksiin ryhtyä yrittäjiksi, moraalien vaikutuksesta toisten auttamiseen jne. (2009, s. 54)

Perinteisellä kansantalousteorialla ja sen tutkimuksen menetelmällisillä ja muilla perusteilla on siis motivoituneet kannattajansa ja kriitikkonsa – Suomessakin.

Työn laatija on tekstikatkelmassa siis suoraan lainannut kahta *Tieteessä tapahtuu* – lehdessä aiheesta keskustelua käyneen kirjoittajan tekstiä kohtalaisen pitkälti (42 sanaa ja 61 sanaa) ja lainausten pituuden takia erottanut ne omasta tekstistään sisennettyinä kappaleina. Mikäli näitä tekstiosuuksia ei olisi merkitty lainauksiksi – mikä merkitsisi sitä, että työn laatija esittäisi nämä tekstiosuudet omissa nimissään – olisi kyseessä ilmiselvä plagiointitapaus, vaikka lähdeviitteet olisi esitettykin.

Lisäksi suorien lainausten on oltava verrattain harvalukuisia ja lyhykäisiä (ellei työn erityisluonteesta johtuen ole perusteltua nimenomaista syytä menetellä toisin) ja yhteenlasketulta mitaltaan vähäisiä työn koko tekstiin nähden. Näin ollen esimerkin 10 lainaukset olisivat asiallisia laajemmassa työssä kuten opinnäytetyössä (olettaen, että vastaavankaltaisia sitaatteja ei ole työssä kovin runsaslukuisesti), mutta tarpeettoman pitkiä sivun-kahden harjoitustyössä.

Lainaukseksi katsotaan myös se, että lähteestä on lainattu tekstiosuus mukaillen sitä niin, että yhteys lähteen ja työn vastaavien tekstiosuuksien välillä on vielä havaittavissa. Tässäkin tapauksessa tekstiosuus on merkittävä lainaukseksi ja lisäksi tehdyt muutokset on merkittävä näkyviin.

Esimerkki 11

Taloustieteessä on eksakteihin tieteisiin nähden rasitteena ”inhimillisen käyttäytymisen arvaamattomuus ... [kuten esimerkiksi] tunteenvaraisuus ja tyhmyys ... [jotka ovat] keskeisiä ihmisen käyttäytymisessä” (Mäntylä 2009, ss. 49-50)

Työn laatija on tässä tekstikatkelmassa merkinnyt poistetut tekstiosuudet kolmella pisteellä ja tehdyt lisäykset hakasulkein.

Mikäli työn laatija olisi merkinnyt lainatun osuuden lainaukseksi, mutta jättänyt poistetut tekstiosuudet ja lisäykset merkitsemättä, olisi kyseessä selvästi virheellisesti merkitty lainaus, mutta ei suoranainen plagiaatti, sillä tekstikatkelma olisi kuitenkin merkitty lainaukseksi asianmukaisin lähdeviittauksin.

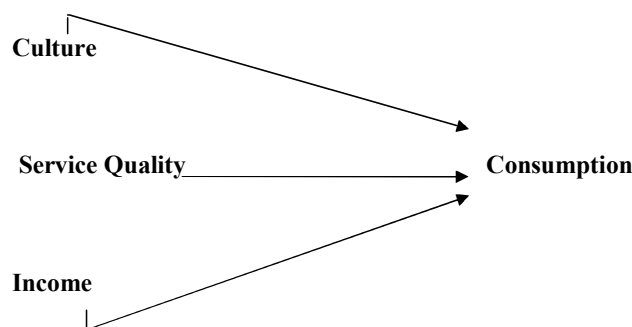
Mikäli työn laatija sen sijaan ei olisi merkinnyt lainattua osuutta lainkaan lainaukseksi (ei lainausmerkkejä), olisi kyseessä plagiaatti, sillä kyseessä on lainaus – vaikka lainattua tekstiä on muokattukin ja vaikka lähde on mainittukin.

Vastaavasti mikäli esimerkin 10 tapauksessa työn laatija olisi jättänyt merkitsemättä lainatut tekstiosuudet lainauksiksi ja muokannut niiden tekstiä, kyseessä olisi plagiaatti, sillä muokatutkin lainaukset edellyttävät asianmukaista merkintää lainauksiksi.

Myös mukailtujen lainausten on oltava harvalukuisia, lyhykäisiä ja yhteenlasketulta mitaltaan vähäisiä työn koko tekstiin nähden.

Työn ulkopuolisessa lähteessä olevan kuvion, taulukon ja muun vastaavan materiaalin käyttäminen omassa työssä on myös lainausta ja näin ollen edellyttää viittausta, vaikka työn laatija olisi tätä materiaalia – esimerkiksi ulkoasusyistä – muokannutkin. Toisin sanoen sellaisenaan lähteestä työhön otettu kuvio, taulukko tai muu vastaava materiaali on suoraa lainausta ja muokattuna vastaavasti mukailleen lainausta. Lisäksi on huomattava, että ko. materiaalin käyttäminen sellaisenaan saattaa joissakin tapauksissa loukata materiaalin oikeudenhaltijan tekijänoikeuksia (ks. lisää esim. Toikkanen 2011).

Esimerkki 12

Kuva 1. Käsitteellinen malli kulutukseen vaikuttavista tekijöistä (Heryanto 2010, s. 371).

Tämän esimerkin tapauksessa työn laatija on noudattanut kuvan esityksessä täsmälleen alkuperäisen kuvan ulkoasua. Näin ollen kyseessä on suora lainaus, mikä edellyttää esimerkin kuvan otsikkotekstin kaltaista yksityiskohtaista lähdeviitettä.

Mikäli työn laatija olisi jättänyt lähdeviitteen pois, olisi kyseessä plagiaatti, koska suoraan lainattua kuvaa ei olisi merkitty lainaukseksi.

Kuvan otsikkotekstin (esimerkissä ”Käsitteellinen malli kulutukseen vaikuttavista tekijöistä”) ei kuitenkaan tarvitse olla sama kuin lähteen (mahdollinen) kuvateksti (esimerkin mainitseman lähteen tapauksessa ”Conceptual Model for Consumption”) – ellei myös sitä ole sisällytetty suoraan kuvalainaukseen – sillä otsikkotekstien tarkoitus on jäsentää työn laatijan omaa työtä.

Esimerkki 13

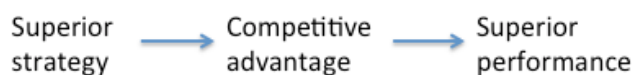

Kuva 1. Käsitteellinen malli kulutukseen vaikuttavista tekijöistä (mukailtu lähteestä Heryanto 2010, s. 371).

Tässä tapauksessa työn laatija on muokannut lähteen kuvaa otaksuttavasti paremmin omiin tarpeisiinsa tai mieltymyksiinsä sopivaksi. Koska kyseessä on lainaus – ilmiäsu on muokattu mutta viitekehys itsessään on sama – täytyy tämä tuoda esiin. Työn laatija on tehnyt tämän lähdeviitettä edeltävällä ilmaisulla ”muokattu lähteestä”.

Mikäli työn laatija olisi jättänyt lähdeviitteen pois, työn laatijaa epäiltäisiin vakavasti plagioinnista, sillä kyseessä ei ole varsinaisesti yleisesti tunnettu ja yleispätevä malli kulutukseen vaikuttavista tekijöistä. On toki mahdollista, että työn laatija on itsenäisesti kehittänyt tämän mallin, missä tapauksessa lähdeviite ei olisi tarpeellinen. Tällöin kuitenkin kuvaa tulisi edeltää tekstiosuus, jossa työn laatija itse johtaa mallin ja sen elementit.

Esimerkki 14

Kuva 2. Strategian ja menestymisen välinen käsitteellinen yhteys.

Tässä tapauksessa esimerkin kuvan esittämä käsitteellinen malli on (strategisen johtamisen kirjallisuudessa) yleispätevä sekä yleisesti tunnettu ja hyväksytty⁷, joten työn laatijan ei ole välttämätöntä viitata mihinkään tiettyyn lähteeseen kyseisen mallin tapauksessa – joskin hän voi toki halutessaan tehdä niin.

Toisaalta jos työn laatija on havainnut mallin tällaisenaan tai lähes tällaisenaan jossakin käyttämässään lähteessä ja laatinut kuvion sen perusteella, on kyseessä lainaus, mikä vastaavasti edellyttää asianmukaista lähdeviittausta.

Lainaus – suora tai mukailtu – on siis lähteiden käytön ja lähdeviittausten erityistapaus, jota on tietyn edellytyksin täysin mahdollista käyttää. Lainaus edellyttää muokattunakin kuitenkin aina lähdeviittausta sekä nimenomaista ja selkeää merkintää lainaukseksi erottamaan lainaus työn laatijan omasta materiaalista.

⁷ Tältä osin keskustelu tiedeyhteisössä keskittyy enemmänkin siihen, mikä on mallin käsitteen ”superior strategy” täsmällinen sisältö.

LÄHDEVIITTEIDEN NIVOUTUMINEN TYÖN TEKSTIIN

Vaikka tämän ohjeen pääasiallinen mielenkiinnon kohteena ovat lähdeviittauskäytännön yleiset periaatteet, lähteiden kanssa työskentelyssä tavoitteena on lisäksi se, että lähdeviittaukset nivoutuvat luontevasti työn laatijan omaan tekstiin. Tavoitteena onkin, että työn laatija käy – etenkin niissä tekstiosuoksissa, joissa lähdeviittauksia on enemmän – sujuvaa vuoropuhelua lähteiden kanssa.

Esimerkki 15

Kilpailudynamiikka on strategisen johtamisen tutkimuksen eräs alahaara, joka käsitteellistää yritysten välisen kilpailun toimenpiteiden vaihtona (Ferrier, Smith ja Grimm 1999). Näin ollen empiirisen tutkimuksen perusyksikkönä tässä tutkimuksessa on yksittäinen kilpailullinen toimenpide.

Vaikka kilpailudynamiikan tutkimusta on tehty jo yli kaksi vuosikymmentä (ks. esim. Chen 1988; Smith ja Grimm 1991), tutkijayhteisön piirissä ei ole muodostunut konsensusta siitä, mikä tarkalleen ottaen kilpailullinen toimenpide on (Nokelainen 2008). Toisin sanoen kilpailullisen toimenpiteen määritelmästä ei vallitse yksimielisyyttä.

Lisäksi tutkijat ovat erimielisiä siitä, millaisia kilpailullisia toimenpiteitä yritysten on mahdollista käyttää. Joidenkin mielestä tällaisia toimenpiteitä on vain viisi (esim. Oliva, Day ja MacMillan 1988) tai vähemmänkin (esim. Young et al. 2000), kun taas toiset ovat tunnistaneeet peräti 69 erilaista toimenpidetyyppiä (esim. Offstein ja Gnyawali 2005).

Näin ollen vaikuttaa perustellulta todeta, että vaikka kilpailudynamiikan tutkimus on tuottanut huomionarvoisia empiirisiä ja teoreettisia tuloksia (Ketchen, Snow ja Hoover 2004), kilpailudynamiikan tutkimus ei ole keskeisiltä käsitteellisiltä perusteiltaan vielä kovin vakiintunutta.

Tässä tekstikatkelmassa työn laatija esittelee lyhykäisesti strategisen johtamisen tutkimuksen erään alahaaran ja argumentoi muutamiin lähteisiin viitaten, että kyseisen tutkimushaaran käsitteelliset perusteet eivät ole vakiintuneet. Vaikka tyylikysymyksistä voi luonnollisesti olla montaa mieltä, argumentaatio vaikuttaa esimerkin tekstikatkelmassa etenevän suhteellisen tiiviisti ja luontevasti siitä huolimatta, että useissa keskeisissä väitteissä kirjoittaja tukeutuu työnsä ulkopuolisiin lähteisiin.

Joka tapauksessa varsin lyhykäisen tekstiosuuden jälkeen työn laatija on esittänyt – avainlähteisiinsä nojautuen – että hänen on oikeutettua esittää (oma) johtopäätös, jossa hän toteaa, että kilpailudynamiikan tutkimus ei toistaiseksi ole eräiltä käsitteellisiltä periaatteiltaan vielä vakiintunutta.

Vaikka tekstikatkelma ei sisälläkään suoranaista vastakkaisten koulukuntien näkemysten vuorottelua ja yhteensovittamisponnistelua, työn laatija on kuitenkin onnistunut tekstissään käymään eräänlaista vuoropuhelua oman tekstinsä ja lähteidensä kanssa ("...joidenkin mielestä...", "...kun taas toiset ovat...", "...näin ollen vaikuttaa perustellulta todeta...").

Jokaisella kirjoittajalla on toki oma kirjoitustyyhinsä ja mieltymyksensä argumentaatiokeinojen suhteen, mutta joka tapauksessa lähdeviitteiden kanssa työskentelyssä yhtenä tavoitteena on, että kirjoittaja saisi sisällytettyä ne luontevasti omaan tekstiinsä siten, etteivät ne liialti rasittaisi tekstin sujuvuutta.

LOPUKSI

Viittaaminen on siis akateemisessa yhteisössä laadittavissa tieteelliluonteisissa töissä vakiintunut käytäntö, jossa on kyse siitä, että työn laatija merkitsee lähdeviittein, missä kohdin työssään hän on hyödyntänyt jonkun toisen tai joidenkin toisten tekstiä, ideoita, tutkimustuloksia, kommentteja, mielipiteitä, väitteitä tai mitä tahansa muuta materiaalia, mikä ei ole hänen omaa tuotostaan. Lisäksi lainauksen (suoran tai muokatun) tapauksessa lainattu materiaali on selvästi merkittävä sellaiseksi ja varustettava asianmukaisin lähdeviittein.

Vastaavasti kaikki muu työn sisältö (teksti, kuvat ja kuviot, taulukot jne.), mitä ei ole merkitty lähdeviittein muualta peräisin olevaksi, oletetaan olevaksi työn laatijan omaa tuotantoa.

Mikäli työn laatija ei menettele näin, kyseessä on plagiointi, jolla esiin tultuaan on akateemisessa yhteisössä aina seuraamuksia. Plagiointi on yksi tieteellisen työskentelyn väärinkäytöksen muoto. Muita vastaavia väärinkäytöksiä, joita tämä ohje ei käsittele, ovat mm. tutkimusaineiston tai -tulosten vääristely tai tekaisu sekä tutkimukseen osallistuvien henkilöiden yksityisyyden suojan loukkaus.

Kuten tämän ohjeen alussa todettiin, lähdemateriaalin asialliseen käyttöön – ja näin ollen plagiointiin – ei suhtauduta kaikissa kulttuureissa samalla tavalla tai yhtä tiukasti kuin tässä ohjeessa on linjattu. Tämän ohjeen esittelemät periaatteet ovat kuitenkin ne, joita noudatetaan tällä hetkellä sen kulttuuripiirin tiedeyhteisöissä, johon Suomi kuuluu. Näin ollen tässä ohjeessa kuvatut periaatteet ovat myös ne, joita Tampereen teknillisen yliopiston teknis-taloudellisessa tiedekunnassa noudatetaan.

Lähdeviittauksen tarpeellisuus ei ole aina yksikäsitteisesti selvä asia (esimerkiksi milloin jonkin asian voi olettaa olevan työn kohdeyleisön yleisesti tietämän ja hyväksymän), joten kaikki kuviteltavissa olevat tilanteet kattavia ohjeita ei ole kohtuudella mahdollista laatia. Kuitenkin lähdeviittauksen kannalta "harmaalle alueelle" lankeavien tapausten mahdollisesti synnyttämien tulkintakiistojen välttämiseksi on suositeltavaa mieluummin käyttää lähdeviittauksia näissä tapauksissa kuin jättää käyttämättä.

Lopulta lähdeviittauskäytännössä on kyse luottamuksesta: asiallisen lähdeviittausmenettelyn myötä voit luottaa, että se, mitä toiset esittävät omissa nimissään on heidän vilpitöntä tuotostaan ja vastaavasti he voivat luottaa, että se, mitä esität omissa nimissäsi on sinun vilpitöntä tuotostasi.

LÄHTEET

Academy of Management Journal. 2008. Academy of management journal style guide for authors. Academy of Management Journal. Vol. 51(1), ss. 197-200.⁸

Anderson, P. & Tushman, M. L. 1990. Technological discontinuities and dominant designs: A cyclical model of technological change. Administrative Science Quarterly. Vol. 35(4), ss. 604-633.

Anglia Ruskin University. 2011. Harvard system of referencing guide. [<http://libweb.anglia.ac.uk/referencing/harvard.htm>]. Luettu 12.8.2011.

Barney, J. B. 2001. Is the resource-Based "view" a useful perspective for strategic management research? Yes. Academy of Management Review. Vol. 26(1), ss. 41-56.

Chen, M.-J. 1988. Competitive strategic interaction: A study of competitive actions and responses. Doctoral Thesis. College Park, University of Maryland at College Park. Robert H. Smith School of Business. 260 s.

Ferrier W. J., Smith, K. G. & Grimm C. M. 1999. The role of competitive action in market share erosion and industry dethronement: A study of industry leaders and challengers. Academy of management review. Vol. 42(4), ss. 372-388.

Gauch, H. G. Jr. 2003. Scientific method in practice. Cambridge, Cambridge University Press. 437 s.

Heryanto. 2010. The theoretical framework of ethnic consumption model of financial products. Asian Journal of Management Research. Vol. 1(2), ss. 359-374.

Hoopes, D. G. & Madsen, T. L. & Walker, G. 2003. Guest editors' introduction to the special issue: Why is there a resource-based view? Towards a theory of competitive heterogeneity. Strategic Management Journal. Vol. 24(10), ss. 889-902.

Kallioniemi, P. 2009. Taloustieteen nykytilasta. Tieteessä Tapahtuu. Vol. 27(4-5), ss. 65-66.

Kanniainen, V. 2009. Taloustieteessä ei laadita suhdanne-ennusteita. Tieteessä Tapahtuu. Vol. 27(3), ss. 54-56.

Keeley, L. 2007. The greatest innovations of all time. [http://www.businessweek.com/innovate/content/feb2007/id20070216_377845.htm]. Luettu 10.8.2011.

Ketchen D. J. Jr. & Snow, C. C. & Hoover, V. L. 2004. Research on competitive dynamics: Recent accomplishments and future challenges. Journal of Management. Vol. 30(6), ss. 779-804.

⁸ Saatavana sähköisessä muodossa (PDF) osoitteessa http://www.aom.pace.edu/amj/style_guide.pdf.

- Makadok, R. 2001. A pointed commentary on Priem and Butler. *Academy of Management Review*. Vol. 26(4), ss. 498-499.
- Matthews, J. R. & Matthews, R. W. 2008. *Successful scientific writing: A step-by-step guide for the biological and medical sciences (3rd edition)*. Cambridge, Cambridge University Press. 240 s.
- Mäntylä, H. 2009. Taloustiede kohtaa epäluottamusta, ei vihaa. *Tieteessä Tapahtuu*. Vol. 27(1), ss. 49-50.
- Nokelainen, T. 2008. *A typology of competitive actions*. Doctoral Thesis. Tampere, Tampereen teknillinen yliopisto. Teknillis-taloudellinen tiedekunta. 242 s.
- Offstein E. H. & Gnyawali D. R. 2005. Firm competitive behavior as determinant of CEO pay. *Journal of Managerial Psychology*. Vol. 20(5), ss. 335-354.
- Oliva, T. A. & Day, D. L. & MacMillan I. C. 1988. A generic model of competitive dynamics. *Academy of Management Review*. Vol. 13(3), ss. 374-389.
- Pennycook, A. 1996. Borrowing others' words: Text, ownership, memory, and plagiarism. *TESOL Quarterly*. Vol. 30(2), ss. 201-230.
- Priem, R. L. 2001. "The" business-level RBV: Great wall or Berlin wall. *Academy of Management Review*. Vol. 26(4), ss. 499-501.
- Priem, R. L. & Butler, J. E. 2001. Is the resource-based "view" a useful perspective for strategic management research. *Academy of Management Review*. Vol. 26(1), ss. 22-40.
- Sarkar, S. & Pfeifer, J. (toim.). 2006. *The philosophy of science: An encyclopedia, Volume 1 (A-M)*. New York, Routledge. 490 s.
- Seppänen, M. & Pajarre, E. & Hannula, M. 2006. Ohjeita opinnäytetyön kirjoittajalle. Tampere, Tampereen teknillinen yliopisto, tuotantotalouden osasto, *Opetusmoniste 2006:2*. 32 s.⁹
- Smith, K. G. & Grimm, C. M. 1991. A communication-information model of competitive response timing. *Journal of Management*. Vol. 17(1), ss. 5-23.
- Sowden, C. 2005. Plagiarism and the culture of multilingual students in higher education abroad. *ETL Journal*. Vol. 59(3), ss. 226-233.

⁹ Saatavilla sähköisessä muodossa (PDF) osoitteessa
http://www.tut.fi/pop/opiskelu/tiedekunnat/ttt/Tuta_opinnaytetyoohje_2007.pdf

- Strategic Management Journal. 2011. Author guidelines.
[<http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/%28ISSN%291097-0266/homepage/ForAuthors.html>]. Luettu 25.8.2011.
- Tampereen teknillinen yliopisto. 2006/2010. Opinnäytetyön kirjoittaminen Tampereen teknillisessä yliopistossa.
[https://www.tut.fi/pop/opiskelu/opinnaytetyot/Opinnaytteen_kirjoittaminen_TTYssa.pdf]. Luettu 10.8.2011.
- Toikkanen, T. 2011 . Kuvien käyttö opinnäytetöissä.
[<http://www.opettajantekijanoikeus.fi/2011/05/kuvien-kaytto-opinnaytetyossa/>]. Luettu 10.8.2011.
- Transparency International. 2011. The 2010 corruption perceptions index.
[http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results]. Luettu 8.8.2011.
- Wernerfelt, B. 1984. A resource-based view of the firm. Strategic Management Journal. Vol. 5(2), ss. 171-180.
- Wojciechowski, J. A. 2001. Ecology of knowledge. Washington, The Council of Research in Values and Philosophy. 163 s.
- Young G. & Smith K. G. & Grimm C. M. & Simon D. 2000. Multimarket contact and resource dissimilarity: A competitive dynamics perspective. Journal of Management. Vol. 26(6), ss. 1217-1236.
- Zeithaml, V. A. & Berry, L. L. & Parasuraman, A. 1996. The behavioral consequences of service quality. Journal of Marketing. Vol. 60(2), ss. 31-46.

Tampereen teknillinen yliopisto
PL 527
33101 Tampere

Tampere University of Technology
P.O.B. 527
FI-33101 Tampere, Finland